

Ny samfunnstenkning

- Den vitenskapelige revolusjon (og det nye, mekanistiske verdensbildet) revolusjonerte også tenkning om samfunnet.
- Det sentrale spørsmålet: hva legitimerer staten, eller politisk makt generelt?
 - Med hvilken rett styrer noen mennesker over andre?

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

- Bakgrunn: rivaliseringen mellom de små italienske bystatene
- Vitnet det brutale maktspeillet (spesielt Borgia-familien, som «opphøyet snikmord til en kunst» (D&D, s. 192))
- Hovedverk *Fyrsten* (1532)

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

- Sentrale temaer i *Fyrsten*:
 - Årsakene til oppgang og nedgang i politikken
 - Midlene til å holde på makten
- Politikkens mål: å skape stabil stat
 - Middel: brudd med antikkens antagelser om det gode
 - Fyrsten skal ikke være et moralsk ideal, men *amoralisk*.
 - «Målet helliger middelet»

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

- Er det bedre (for Fyrsten) å være elsket enn fryktet?

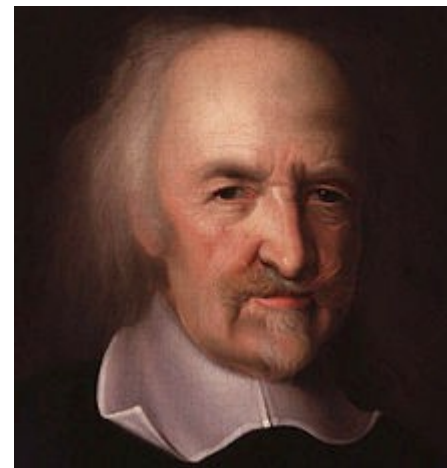
«Man bør både være elsket og fryktet, men ettersom det er vanskelig å kombinere disse to, sitter man mye tryggere dersom man er fryktet ... For menneskene er utakknemlige, storkjeftete og hykleriske, engstelige overfor fare, og griske med tanke på egen vinning. Så lenge du gir dem fordeler, tilber de deg med store ord; de tilbyr deg sitt blod, sitt gods og gull, sine liv, sine barn – vel og merke så lenge sjansene for å måtte gjøre slike ofre er minimale. Men dersom de en dag virkelig blir avkrevd slike ofre, gjør de opprør mot deg. Du kan derfor aldri stole på deres ord ... og på grunn av sin selviskhet har de færre skrupler med å vende ryggen til en som er elsket enn en som er fryktet. For menneskene elsker av egen frie vilje, men de frykter på grunn av fyrstens vilje.»

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

- Et negativt menneskesyn, *men*:
 - Fyrstens brutalitet er til det *felles* beste
 - Fyrsten ivaretar folkets interesser
 - For å gjøre det effektivt, må han heve seg over de moralreglene som gjelder for andre individer.

Thomas Hobbes (1588-1679)

- Et *gjennomgående* mekanistisk verdensbilde
 - Mennesket ikke et unntak: fysikken kan også forklare menneskets sinn.
- Hovedverk: *Leviathan* (1588)

Thomas Hobbes (1588-1679)

- Bryter med antikkens tenkere:
 - Staten er for mennesker, ikke omvendt.
- Statens oppgave: sikre individenes interesser *gjennom* å sikre ro og orden.
- Hobbes menneskesyn: mennesker er styrt av drifter og egeninteresse.

Thomas Hobbes (1588-1679)

- *Uten* staten ville vi befinne oss i *naturlilstanden*, «alles krig mot alle»
 - Det er ikke nok ressurser til alle (dvs ikke til at alle kan få det alt de vil ha)
 - evig konflikt og krig, med logisk nødvendighet

Thomas Hobbes (1588-1679)

- Selv ikke de sterke er tjent med naturtilstanden

«In such condition there is no place for industry, because the fruit thereof is uncertain, and consequently no culture of the earth, no navigation nor use of the commodities that may be imported by sea, no commodious building, no instruments of moving and removing such things as require much force, no knowledge of the face of the earth; no account of time, no arts, no letters, no society, and, which is worst of all, continual fear and danger of violent death, and the life of man solitary, poor, nasty, brutish, and short.»

Thomas Hobbes (1588-1679)

- For å unngå naturtilstanden, skal mennesker inngå en *samfunnskontrakt* om å ikke angripe hverandre.
 - For å opprettholde kontrakten, må borgerne peke ut en instans (suverenen) som skal ha *voldsmonopol* og straffe lovbrytere.
 - Folks frihet begrenses *for alles gode*.
- Naturtilstanden, og samfunnskontrakten, er en tanke-eksperiment, men den viser hvordan staten kan legitimeres.

John Locke (1632-1704)

- En av de «store britiske empiristene» (Locke, Berkeley, Hume)
- Nøkkelperson i *liberalismen*
- «All men are created equal»

John Locke (1632-1704)

- Forsvarer demokrati
- Alle mennesker har visse *naturlige rettigheter* som samfunnsformen må ivareta
 - Liv, frihet og eiendom
 - Disse gjelder selv i naturtilstanden
- Statens legitimering: et organisert samfunn gjør livet mer komfortabel og berikende
 - Samfunnskontrakten må også sikre demokratiske mekanismer for å *avsette* de styrende